

İş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin farkındalıklarının değerlendirilmesi**Abdullah Özakca¹, Ömür Duran², Erdal Akyol³, Ayşe Nur Yılmaz⁴**

DOI 10.5281/zenodo.8426636

Özet

Bu çalışmanın amacı iş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin farkındalıklarının değerlendirilmesidir. Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu kolay ulaşılabilir örnekleme ile araştırmaya dahil edilen 19 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 5 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmanın verileri yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, İş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi, katılımcıların yetersiz, yeterli ve kısmen bilinçli şeklinde değerlendirdiği ve özellikle ilk yardım, acil yönetim ve İSG mevzuatı gibi konulara ihtiyaç duyduğunu vurguladığı görülmüştür. Okulun iş sağlığı ve güvenliği önlemleri, güvenli ortam tasarımı, personel eğitimi, İSG ekipmanları temini, denetim ve acil eylem planlaması gibi alanlarda yoğunlaşmakta ve katılımcılar tarafından olumlu değerlendirilmektedir. İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikeler, gözlem, risk değerlendirmesi, denetim ve uyarı sistemleri ile tespit edilmekte; iş birliği, acil durum planlaması, önleyici tedbirler ve sürekli iyileştirme gibi önlemler alınmaktadır. Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği farkındalığını artırmak için temel İSG eğitimi, uygulamalı eğitim, ilk yardım eğitimi, seminerler ve eğitim materyalleri kullanımı önerilmekte; ayrıca denetim ve yangınla ilgili etkinlikler de önerilmektedir. İş sağlığı ve güvenliği sorunlarıyla karşılaşıldığında, iletişim, kurumsal destek, bireysel çözüm çabaları ve haklarını bilmek gibi stratejilerin ön plana çıktığı, katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği konularında destek ve yardım ihtiyacını belirttiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: öğretmen, okul, iş güvenliği, iş sağlığı ve güvenliği**Abstract**

The aim of this study is to evaluate teachers' awareness of occupational health and safety. In this study, a case study, one of the qualitative research techniques, was used. The study group of the research consists of 19 teachers who were included in the research with maximum diversity sampling. A semi-structured interview form consisting of 5 open-ended questions was used in the study. The data of the study were collected through face-to-face interviews. The data obtained from the interviews were analyzed using content analysis. According to the results obtained from the research, it was seen that the participants evaluated the level of knowledge about occupational health and safety as inadequate, adequate and partially conscious and emphasized that they especially needed subjects such as first aid, emergency management and OHS legislation. The school's occupational health and safety measures are concentrated in areas such as safe environment design, staff training, OHS equipment provision, supervision and emergency action planning and are evaluated positively by the participants. Potential risks and hazards in the workplace are identified through observation, risk assessment, inspection and warning systems; measures such as cooperation, emergency planning, preventive measures and continuous improvement are taken. Basic OHS training, practical training, first aid training, seminars and the use of training materials are recommended to raise teachers' awareness of occupational health and safety, and inspection and fire-related activities are also supported. When faced with occupational health and safety problems, strategies such as communication, institutional support, individual solution efforts and knowing their rights come to the forefront, and participants indicated the need for support and assistance in occupational health and safety issues.

Keywords: teacher, school, occupational safety, occupational health and safety

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, abdullahozakca@gmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, omur.ogretmen@hotmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, erdalakyol42@hotmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ayse_nur247@hotmail.com

Giriş

İşçi sağlığının korunmasına yönelik tüm incelemeler, İSG kavramının sağlıkla ilgili kısmını yansıtan iş sağlığı kavramı çerçevesinde incelenmektedir (Arıcı, 1999). İş sağlığı, tüm mesleklerde çalışanların sosyal, ruhsal ve fiziksel sağlıklarını en üst düzeyde tutmak, sağlıklı çalışma ortamları ve üretim yöntemleri oluşturmak, çalışanları olumsuz etkilerden korumak, iş ve işçi arasındaki uyumu sağlamak amacıyla geliştirilmiş bir tıp alanıdır (Mert, 2012). Öte yandan, iş güvenliği fikri, işçilerin vardiyaları boyunca güvenli bir ortamda çalışmalarını sağlamak için yapılan sistematik eylemler olarak nitelendirilebilir. İş güvenliği, zaman zaman iş sağlığını da içerecek şekilde İş Sağlığı ve Güvenliği kavramının yerine kullanılabilir de, teknik güvenlik açısından bir yaklaşımı ifade eden bir kavram olarak görülmelidir (Arıcı, 1999). İş sağlığı ve güvenliğinin disiplinler arası alanına çeşitli disiplinler dahildir. Buna rağmen, bu disiplinde birçok temel fikir vardır. Hem ulusal hem de uluslararası hukuk kapsamında çalışanların en temel haklarından biri güvenli, emniyetli ve onurlu bir işyerinde çalışma hakkıdır. Bu hak pozitif statü haklarından biridir ve Anayasamızın sosyal ve ekonomik haklar ve yükümlülükler bölümü ile korunmaktadır. Bu durumda en fazla sorumluluk devlete düşmektedir, zira bu hakların hayata geçirilmesini garanti altına alması gerekmektedir. Ayrıca hem işverenlere hem de işçilere önemli yükümlülükler düşmektedir. İş sağlığı ve güvenliği politikalarının yanı sıra ulusal politikalar da benimsenmelidir. İşyerleri ve çalışma ortamları, çalışanların sağlık ve güvenliğini garanti altına alacak şekilde geliştirilmeli ve yapılandırılmalıdır. Sosyal paydaşlarla iletişime geçilmeli ve ilgili sağlık ve güvenlik kurallarının oluşturulmasına dahil edilmelidir. İşyeri sağlığı ve güvenliği konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme kampanyaları yapılmalıdır. İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri aracılığıyla tüm çalışanlara iş tehlikelerine karşı koruma sağlanmalıdır. İşyerinde hastalık veya kaza geçiren işçilere tazminat, tedavi ve rehabilitasyon yardımı sağlanmalıdır. İşyerinde sağlık ve güvenliğin güvence altına alınması için çalışanların, işverenlerin ve yetkili kurumların açık yükümlülükleri olmalıdır. İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin başarılı bir şekilde sunulması için bir denetim çerçevesi oluşturulmalı ve hem işverenler hem de işçiler caydırıcı cezalara tabi tutulmalıdır (Çaşgem, 2017). İş kazalarının nedenleri incelendiğinde, bunların %95'inin insan eyleminden, %3'ünün makine veya ekipmandan, %2'sinin ise belirsiz nedenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, insan unsurunun iş sağlığı ve güvenliği alanında en etkili önleyici tedbir olduğunu göstermektedir (Eraslan ve Cansaran, 2020). Bu nedenle, insan unsuruna odaklanmak ve insanlarda iş sağlığı ve güvenliği bilincini geliştirmek, iş sağlığı ve güvenliği alanındaki en önemli kaygılardan biri olup bu kaygıları gidermek için kurumlarda güvenlik kültürü bilinci oluşturulmalıdır. "Güvenlik kültürü" ifadesi ilk olarak 1986 Çernobil nükleer felaketinden sonra yapılan çalışmalarda güvenliğin insan unsuru bileşenini tanımlamak için kullanılmıştır. Uzun yıllar boyunca yapılan çalışmalar, güvenli bir işyeri oluşturmada güvenlik kültürünün önemini göstermiştir. Güvenlik kültürüne ilişkin literatürde çok çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Genel anlamda güvenlik kültürü, "güvenliği veya emniyeti tehdit edebilecek davranış veya uygulamalar ile buldukları kullanım alanlarında canlılara veya nesnelere verilebilecek zararı en aza indirmeyi amaçlayan, güvenliği veya emniyeti ön planda tutan yetkinlikler ve sorumluluk duyguları bütünüdür" (Özkılıç, 2008). Başka bir deyişle, bir kuruluşun güvenlik kültürü, işbirliğine dayalı çalışma yöntemlerinden, riski kabul etme veya tolere etme eğiliminden, riskleri yönetme biçiminden ve aksiliklere veya ramak kala olaylara tepki verme biçiminden etkilenir (Reason, 1998; Şensöğüt, 2018).

Örgüt kültürünün yol gösterici ilkeleriyle aynı temele sahip olan güvenlik kültürünün uygulanması, giriş seviyesindeki çalışanlardan üst yönetime kadar herkes tarafından yapıldığında önem kazanacaktır. Bu şekilde sağlanan bütünlük sonucunda işyerindeki bireyler

birbirlerini etkileyerek sağlık ve güvenlik normlarının benimsenmesini hızlandıracaktır. Bu kavram, insanların güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı yaratmak istemesi olarak özetlenebilir (Altuntaş, 2019). Güvenli uygulamaların ikinci doğa haline getirilmesi, güvenlik kültürünün gelişmesinin bir sonucu olarak işletmelerde iş kazalarını ve meslek hastalıklarını azaltacak ve maliyet tasarrufu sağlayacaktır. Çalışan için daha keyifli bir çalışma hayatının temeli güvenli davranışlar olacaktır (Şerifoğlu ve Sungur, 2007; Altuntaş, 2019). Bir güvenlik kültürünün geliştirilmesini sağlamak, iş sağlığı ve güvenliği için yasal gerekliliklere uymaktan daha zordur. Bunun nedenini göstermek için çalışanların davranışları kullanılabilir. Bu nedenle, önleyici stratejilerin uygulanmasına ve kişisel koruyucu ekipmanların kullanılmasına rağmen iş kazaları meydana gelmektedir (Demirbilek, 2005; Altuntaş, 2019). Gelişmiş iş sağlığı ve güvenliği kültürleri, işyeri güvenliğinin önemini vurgular, eğitilmiş yönetim ve çalışanlara sahiptir, sektörler arasında iyi bir şekilde birlikte çalışır ve rolleri açıkça tanımlar. "Kültür" kavramının nitelikleri ile "güvenlik kültürü" kavramının nitelikleri arasında ayırım yapmak uygun değildir. Medeniyetlerin evriminde en önemli faktör öğrenmedir. Kuşkusuz öğrenme, en ileri iş sağlığı ve güvenliği kültürünün geliştirilmesi için gereklidir (Özkılıç, 2008). Sonuç olarak, iş sağlığı ve güvenliği araştırmalarının amacı çalışanların korunmasını garanti altına almak olduğundan, iş sağlığı ve güvenliği eğitimi tartışılırken akla ilk gelen şey çalışan eğitimidir. Ancak güvenli çalışma çoğunlukla bir kültür sorunudur. Bu kültür insanlara ancak bebeklikten itibaren aşılabilir olduğundan, iş sağlığı ve güvenliği eğitimi ilkokuldan başlayarak üniversite eğitimine kadar tüm eğitim kademelerinde sürdürülmelidir (Alli, 2001; Santonen, 2003; Güven, 2006; Yılmaz, 2007; Karadurmuş, 2006; Yılmaz, 2009).

Ülkeler daha fazla sanayileştikçe, çalışanların güvenliğini sağlamak ve bu güvenlik önlemlerini uygulamak çok önemli hale gelmiştir. İş sağlığı ve güvenliğine olan talep, teknolojinin ilerlemesi ve daha fazla ekipman ve makine kullanımı ile birlikte yeni teknik ve prosedürlerin uygulandığı sanayi devriminin bir sonucu olarak zaman içinde artmıştır. Artık uzmanlaşmış bir disiplin olan iş sağlığı ve güvenliğinin gelişimi, sosyal ve çalışma koşullarındaki değişiklikleri takip etmiştir. Başka bir deyişle, önemi her geçen gün daha da belirginleşmektedir. İş sağlığı ve güvenliği, özellikle sanayileşme sonrasında ortaya çıkmış ve zaman içinde çalışma hayatında önem kazanmış bir disiplindir. Uygun personel eğitiminin eksikliği, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorunların temel nedenidir. Bu kusur, işyerinde iş güvenliği kültürünün eksikliğine yol açmakta ve çalışanları çeşitli risklere maruz bırakmaktadır. Personelin eğitimi, işyeri güvenliği kültürünün yalnızca bir yönüdür. İnsanlar küçük yaşlardan itibaren güvenlik kültürünü özümsemelidir. Çocukların ilkokuldan itibaren güvenlik kültürüne ve can güvenliği eğitimlerine maruz bırakılmasıyla güvenlik kültürünün içselleştirilmesi mümkün olacaktır. Bir gencin güvenlik kültürüne erken yaşta maruz kalması, onu daha sonra iş güvenliği kültürüne maruz kalmaya hazırlayacaktır. Çünkü modern dünyada sosyal politikadaki değişimler iş sağlığının nasıl görüldüğü üzerinde etkili olmaktadır. İşyerinde iş güvenliği kültürünün yaygınlaştırılması gerekliliği giderek artmaktadır.

Öğretmenler, günlük olarak öğrenciler ve diğer personel ile etkileşimde bulunurlar. Onların iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görüşleri, eğitim ortamının sağlıklı ve güvenli bir şekilde işlenmesini sağlamak açısından kritiktir. Öğretmenler, eğitim süreçlerinin içinde bulunduğu gerçek koşulları en iyi bilen kişilerdir. Onların iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görüşleri, sahadaki pratik deneyimlerden yola çıkarak uygulanabilir ve etkili çözümler geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Öğretmenler, öğrencilere iş sağlığı ve güvenliği konularında farkındalık kazandırma ve eğitim verme sorumluluğuna sahiptir. Kendi farkındalık düzeylerinin yüksek olması, öğrencilere daha iyi bir örnek olmalarını ve konuyu daha etkili bir şekilde

iletebilmelerini sağlar. Öğretmenler, iş sağlığı ve güvenliği konusundaki eksiklikleri veya sorunları daha iyi tespit edebilirler. Onların görüşleri, okul yönetimi ve ilgili paydaşlar için iş sağlığı ve güvenliği politikalarını geliştirme ve iyileştirme noktasında yol gösterici olabilir. Öğretmenlerin görüşlerinin alınması, onların iş yerindeki karar alma süreçlerine daha fazla katılımını teşvik eder. Bu da iş sağlığı ve güvenliği politikalarının daha iyi anlaşılmasını ve benimsenmesini sağlayabilir. Sonuç olarak, öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görüşleri, eğitim ortamının güvenliğini ve sağlığını güçlendirmek için kritik bir rol oynar. Onların saha deneyimleri ve farkındalığı, etkili politika geliştirme ve uygulama süreçlerine katkıda bulunabilir.

İş sağlığı ve güvenliği, herhangi bir çalışma ortamının temel bir unsuru olarak kabul edilir. Ancak, eğitim sektörüne özgü olarak öğretmenler, öğrencilerin ve diğer personelin güvenliği ve sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptirler. Öğretmenler, günlük olarak öğrencilerle ve diğer okul personeliyle etkileşimde bulunurlar ve bu etkileşim iş sağlığı ve güvenliği açısından kritik öneme sahiptir. Öğretmenler, eğitim süreçlerinin içinde bulunduğu gerçek koşulları en iyi bilen kişilerdir ve iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görüşleri, bu koşulları daha güvenli ve sağlıklı hale getirmek için kullanılabilir.

Bu araştırma, öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki farkındalığını ve görüşlerini anlamayı amaçlamaktadır. Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi, eğitim ortamlarının güvenliğini ve sağlığını güçlendirmenin yollarını bulmak için önemli bir adımdır. Özellikle öğretmenlerin bu konudaki eksiklikleri veya sorunları daha iyi tespit edebilirler. Onların görüşleri, okul yönetimi ve ilgili paydaşlar için iş sağlığı ve güvenliği politikalarını geliştirme ve iyileştirme noktasında yol gösterici olabilir. Bu nedenle, bu araştırma eğitim sektöründe iş sağlığı ve güvenliği konusunun daha iyi anlaşılmasına ve bu alandaki politika ve uygulamaların iyileştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Öğretmenlerin saha deneyimlerinin ve iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görüşlerinin, güvenli bir eğitim ortamı oluşturmak için nasıl kullanılabileceği ve bu alandaki farkındalığı artırmada nasıl bir rol oynayabileceği bu araştırma ile daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalışmanın amacı iş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin farkındalıklarının değerlendirilmesidir. Bu genel amaç altında araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi ve bilgiye ihtiyaç duyulan konulara ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
2. Öğretmenlerin okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
3. Öğretmenlerin iş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin nasıl tespit edildiği ve alınan önlemlere ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
4. Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin daha fazla farkındalık kazanması için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetlerine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
5. Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşama veya bir riskle karşılaşma durumunda nasıl bir destek veya yardım almayı beklediklerine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bir durumu araştırmacı tarafından değiştirilmeden, şu anda olduğu gibi

göstermeye çalışan çalışma türleridir. Tipik olarak durum çalışmaları, karmaşık sosyal olguları anlamak için kullanılır ve "neden?" ve "nasıl?" sorularına odaklanarak araştırmacının "hedeflenen durumu" derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koymasına yardımcı olur (Yin, 2013). Birden fazla katılımcının görüşlerini değerlendirmek ve konu bağlamında tartışmak gibi nedenlerle, bu çalışmada durum deseni tekniği kullanılmıştır.

Çalışma grubu (örneklem)

2022-2023 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın merkez ilçelerinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilkök, ortaokul ve liselerde görev yapan 19 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin seçiminde kolay ulaşılabilir örneklem tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmada katılımcılar, araştırma için kolay ulaşılabilir bir örneklem oluşturmuştur çünkü araştırmacının bu öğretmenlere erişmesi ve onlarla iletişime geçmesi kolaydır. Özellikle eğitim alanında çalışan öğretmenler, eğitim kurumlarında ve çevresinde kolayca bulunabilirler. Bu nedenle, bu öğretmenler kolayca ulaşılabilir bir örneklem oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme ait tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılanların demografik değişkenleri

	Cinsiyet	Branş	Kademe	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Erkek	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	42	18	Yüksek Lisans
K2	Erkek	İngilizce Öğretmeni	Lise	38	12	Lisans
K3	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	42	17	Lisans
K4	Erkek	Türkçe Öğretmeni	Ortaokul	44	21	Lisans
K5	Erkek	Özel Eğitim Öğretmeni	Lise	30	8	Yüksek Lisans
K6	Erkek	DKAB Öğretmeni	Lise	32	10	Lisans
K7	Erkek	Görsel Sanatlar Öğretmeni	Lise	30	3	Lisans
K8	Erkek	Yiyecek İçecek Hizmetleri	Lise	33	11	Lisans
K9	Erkek	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	38	16	Yüksek Lisans
K10	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	41	20	Lisans
K11	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	40	18	Lisans
K12	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	33	10	Lisans
K13	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	40	20	Yüksek Lisans
K14	Erkek	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	42	21	Yüksek Lisans
K15	Erkek	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	33	11	Lisans
K16	Kadın	İngilizce Öğretmeni	Ortaokul	25	3	Lisans
K17	Erkek	Türkçe Öğretmeni	Ortaokul	30	5	Lisans
K18	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	40	17	Yüksek Lisans
K19	Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul	45	19	Lisans

Tablo 1'de verilen katılımcıların profili incelendiğinde, cinsiyet bakımından çalışmada 8 kadın 11 erkek öğretmen olduğu görülmüştür. Branşları bakımından çalışmada 11 sınıf öğretmeni, 1 özel eğitim öğretmeni, 1 görsel sanatlar öğretmeni, 2 İngilizce öğretmeni, 1 yiyecek içecek hizmetleri öğretmeni, 2 Türkçe öğretmeni ve 1 DKAB öğretmeni bulunmaktadır. Yaşları bakımından katılımcıların genel olarak 25-45 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Kıdem süreleri bakımından ise en az 3 yıl, en fazla 21 yıllık kıdeme sahip öğretmenler çalışmada yer almıştır. Eğitim durumları incelendiğinde 6 öğretmen yüksek lisans ve diğer 13 öğretmen ise lisans mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Kademe olarak 11 öğretmen ilkök, 5 öğretmen lisede ve son olarak 3 öğretmen ortaokulda görev yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Veri toplama araçları

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma durum deseni kullanılarak gerçekleştirildiği için veri toplama stratejisi olarak görüşme tekniği tercih

edilmiştir. Görüşme tekniği, araştırmacılara katılım, esneklik ve olgulara ilişkin deneyim ve yorumların ortaya çıkarılmasında olanak sunmaktadır (Çepni, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken ilgili literatür dikkatle incelenmiş ve konu ile ilgili sorular hazırlanmıştır. Formun giriş bölümünde araştırmacının amacı, tekniği, prosedürü, katılımcıdan beklentiler, araştırmaya gönüllü katılım ve uyulması gereken etik kurallar belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda 5 (beş) demografik sorunun yanı sıra 5 (beş) açık uçlu soruya yer verilmiştir. Araştırmanın durum deseni olarak kabul edilmesini destekleyen bazı özellikler şunlardır:

Araştırma sorusu, spesifik bir olay, durum veya olgu hakkında daha iyi anlayış elde etmeye yöneliktir. Durum çalışmaları genellikle "nasıl" veya "neden" sorularını yanıtlamayı amaçlar. Çalışmanın araştırma sorusu, bir durumu veya olguyu daha derinlemesine anlamak için bir durum deseni tasarımının kullanılmasını desteklemektedir. Ayrıca durum çalışmaları genellikle nitel veri toplama yöntemleri ile uygulanır. Bu çalışmada ada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve katılımcılardan deneyimlerini ve yorumlarını paylaşmaları istenmiş olup bu, durum deseni tasarımını güçlendirmektedir.

Verilerin toplanması

Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar önceden aranarak görüşmenin amacı anlatılmış ve ortalama bir saat için randevu vermeleri istenmiştir. 19 katılımcı ile tercihlerine uygun ortamlarda görüşülmüş ve görüşmelerden elde edilen materyaller derhal yazıya dökülmüştür. Çalışma grubuyla yapılan görüşmelerde kayıt cihazı kullanılmamıştır. Derinlemesine sonuçlar elde edilmek istendiği için görüşmeler 35 ila 120 dakika arasında sürmüştür. Araştırma grubunda görüşülen tüm katılımcılara, katılımcıların bakış açılarını derinlemesine değerlendirmek amacıyla, verdikleri yanıtlar doğrultusunda "nasıl bir şey olduğu", "neden olduğu", "nasıl olduğu" ve "neleri içerdiği" hakkında derinlemesine sorular sorulmuştur.

Güvenilirlik ve Geçerlilik

Nitel çalışmada geçerlilik, araştırmacının incelenen olguları ne kadar nesnel bir şekilde tanımladığını ifade eder. Öncelikle çalışma bulgularının doğruluğu ile ilgilidir. İç geçerlilik, araştırmacının kullandığı araç veya yaklaşımı kullanarak değerlendirmek istediği verileri gerçekten ölçüp ölçemeyeceği ile ilgilidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Dış geçerlilik ise kullanılan veri toplama aracının benzer gruplarda karşılaştırılabilir bulgular verip vermeyeceği ile ilgilidir. Bu çalışmanın analizinin iç geçerliliği ile ilgili olarak, öncelikle elde edilen kategorilerin ve içeriklerin bir bütün olarak anlamlı olup olmadığını ve araştırmadan elde edilen bilgilerin uygun bir şekilde kategorize edilip edilmediğini görmek için üç iç tutarlılık kontrolü yapılmıştır. LeCompte ve Goetz (1982, aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018), çalışmanın iç güvenilirliğini artırmak için kullanılacak birkaç yol olduğunu belirtmiştir. Bu tekniklerden biri, veri analizinden elde edilen bulguların farklı bir araştırmacı tarafından doğrulanmasıdır. Söz konusu tekniğe göre, çalışmanın güvenilirliği için analiz prosedürü ve analiz sonuçları hakkında profesyonel bir görüşe başvurulmuştur. Orijinal bilgilere geri dönülerek bu noktada yapılan tartışmalar doğrulanmış ve her adımda mutabakata varılarak ilerlenmiştir. Ayrıca öğretmen görüşlerindeki doğrudan alıntılar güvenilirliği yansıtmaktadır.

Geçerlilik ve iç tutarlılık kontrolü, nitel bir araştırmanın güvenilirliğini ve sonuçların güvenilirliğini sağlamak için önemli bir adımdır. Bu çalışmanın iç geçerliliği ve iç tutarlılık kontrolü, aşağıdaki adımlarla gerçekleştirilmiştir:

- İlk olarak, veri analizi sürecinde oluşturulan kategoriler, araştırmacı tarafından tekrar gözden geçirilmiştir. Bu aşamada, her bir kategorinin araştırmacının amaçlarına ve sorularına uygun olduğu doğrulanmıştır. Eğer bir kategori, çalışmanın amaçlarına hizmet etmiyorsa veya gereksizse, bu kategori gözden geçirilerek düzeltilmiştir.
- İkinci olarak, çalışmanın kategorileri ve alt kategorileri arasındaki ilişkiler tekrar değerlendirilmiştir. Kategorilerin birbirleriyle tutarlı ve mantıklı bir şekilde ilişkilendirildiği doğrulanmıştır. Eğer bir kategori veya alt kategori, diğerleriyle uyumsuzsa veya mantıksızsa, düzeltilmiştir.
- Üçüncü olarak, elde edilen kategorilerin ve içeriklerin bir bütün olarak anlamlı bir yapı oluşturup oluşturmadığı incelenmiştir. Bu aşamada, verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan kategorilerin, araştırmacının genel amacını ve sorularını yansıttığı doğrulanmıştır.
- Çalışmanın iç geçerliliğini artırmak amacıyla, veri analizi süreci ve elde edilen bulgular bağımsız bir araştırmacı veya uzmana gözden geçirilmiştir. Bu bağımsız gözden geçirme, elde edilen kategorilerin ve içeriklerin başka bir uzman tarafından onaylandığını ve doğrulandığını göstermiştir.
- Öğretmen görüşleri raporlanırken, doğrudan alıntılar ve örnekler kullanılmıştır. Bu, araştırmadaki katılımcıların ifadelerinin ve düşüncelerinin güvenilirliğini artırmıştır. Doğrudan alıntılar, araştırma bulgularının daha iyi anlaşılmasına ve yorumlanmasına olanak sağlamıştır.

Bu kontroller, çalışmanın iç geçerliliğini ve iç tutarlılığını sağlamak için uygulanan önemli adımlardır ve araştırmacının sonuçlarının güvenilirliğini artırmıştır. Bu şekilde, çalışmanın elde ettiği bulguların araştırmacının amaçlarına uygun, tutarlı ve güvenilir olduğunu doğrulamıştır.

Verilerin analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin kavramsallaştırılması, gelişen fikirler doğrultusunda mantıksal olarak yapılandırılması ve ardından verileri açıklayan konunun bulunması, karakterize edilmesi ve sınıflandırılması süreci içerik analizi olarak bilinmektedir. Başka bir deyişle, içerik analizinin temel adımı, karşılaştırılabilir materyalleri belirli fikirler ve temalar çerçevesinde gruplamak, daha sonra bunları okuyucuya anlamlı gelecek şekilde düzenlemek ve yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ebeveyn görüşmelerinden elde edilen cümlelerdeki fikirler, tümevarım yöntemi kullanılarak içerik analizinde birimler olarak kullanılmıştır. Her bir kavram gruplanırken bağlam bölgeleri dikkate alınmıştır. Bu gruplama işleminin ardından, her bir grubun hangi temayı ifade edebileceğini belirlemek için her bir grup ve tüm cümle grupları ayrı ayrı incelenmiş tema kod ve frekanslar ile yorumlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edilerek görüşme formunda yer alan sıralama ile sunulmuştur.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi ve bilgiye ihtiyaç duyulan konulara ilişkin değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan 'iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi ve bilgiye ihtiyaç duyulan konulara' ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. İş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi ve bilgiye ihtiyaç duyulan konulara ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
İş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi	Bilgi sahibi olma	14
	Bilgi sahibi olmama	4
	Kısmen	1
Bilgiye ihtiyaç duyulan konular	İlk yardım	4
	Acil ve afet yönetimi	3
	İSG mevzuat ve güncellemeler	3
	Müdahale	3
	Küçük çocuklar ve iş güvenliği	2

Tablo 2 incelendiğinde; iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi ve bilgiye ihtiyaç duyulan konulara ilişkin katılımcı görüşlerinin, iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi ve bilgiye ihtiyaç duyulan konular olmak üzere iki ana tema altında toplandığı görülmektedir. İş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgi düzeyi konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): *“Daha önce okul müdür yardımcılığı da yapmamdan dolayı iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeteri kadar bilinçli olduğumu düşünüyorum.”*

(K7): *“Ortalama bir bilgiye sahibim. MEB’in sağladığı kurslardan ve ÖBA platformunun sağladığı eğitimlerden faydalandım. Kendimi daha da geliştirebileceğimi düşünüyorum.”*

(K9): *“İş sağlığı konusunda almış olduğum eğitimler dolayısıyla bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum. İş sağlığı güvenliği hususunda özellikle kaza gibi durumları önleme alanında çok bilgim var.”*

(K12): *“Aldığım eğitimler neticesinde bilgili olduğumu düşünüyorum. İş güvenliği konusunda desteğe ihtiyaç duymaktayım...”*

(K14): *“İş sağlığı ve güvenliği konusunda temel düzeyde bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum...”*

(K15): *“Bilinçli olduğumu düşünüyorum. MEB’in verdiği kurslar ve iş sağlığı üzerine yazılmış kitaplar ve yazıları fırsat buldukça okumaya ve kendimi geliştirmeye çalışıyorum.”*

Bilgiye ihtiyaç duyulan konular ile ilgili olarak görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K3): *“Yeteri kadar bilinçli olduğumu düşünmüyorum. Özellikle ilk yardım konusunda daha fazla bilgiye ihtiyacım var.”*

(K3): *“Özellikle ilk yardım konusunda daha fazla bilgiye ihtiyacım var.”*

(K8): *“İlkyardım...”*

(K16): *“İş sağlığı ve güvenliğinin önemi hakkında bilgi sahibi olduğum söylenebilir ancak tam anlamıyla bilgi sahibi olduğumu düşünmüyorum. Özellikle acil durum afet, sel gibi aniden gelişen doğa olaylarına daha hazırlıklı olmalıyız”*

(K1): “Ancak bu konuda tamamen yeterliyim diyemem elbette. Özellikle de işverenin yükümlülükleri ve devletin yükümlülükleri konusunda bilgi eksikliğim olduğunu düşünüyorum. Bunun yanında risk değerlendirme ve mevzuat anlamında eksikliklerim de var.”

(K9): “Ancak kaza anındaki durumlarda teoride bilgimin olduğunu ancak pratikte tam olarak bilgimin olmadığını düşünmekteyim. Ayrıca kaza anında sakin kalınması hususunda eğitimler almalıyım.”

(K19): “ ...Ancak çocuklarıma daha faydalı olmak için daha çok bilgiye ihtiyacım var”.

Okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ‘Okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirmeye’ ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirmeye dair bulgular

Temalar	Kodlar	f
Okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar	Güvenli ortam	10
	Eğitim	8
	Ekipman	6
	İSG denetim	5
	Acil eylem planı	1
Okulda yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirme	Etkili bulma	3
	Doğru ve yeterli bulma	2
	Önlem	1
	Yol gösterici	1
	Olumlu	1
	İyi	1
	Verimsiz	1
	Eksik	1

Tablo 3 incelendiğinde; okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirmeye ilişkin katılımcı görüşlerinin, okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve okulda yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirme olmak üzere iki ana tema altında toplandığı görülmektedir.

Okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlara ilişkin görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K4): “Okulumuzda pencere ve kapıların düzeni iş güvenliğine uygun tasarlandı ve gerekli önlemler alınıyor. Temizlik yapıldığında öğrencilerin ve öğretmenlerin kaymaması için uyarı tabelaları yerleştiriliyor. Merdivenlerde korkulukların yanına file konuluyor. Önceki dönemlere nazaran riskler en aza indiriliyor.”

(K15): "Okulumuzda yapılan sene başı toplantısında iş sağlığı ve güvenliği konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin sınıftaki dolapların sabitleştirilmesi, gerekli levha ve işaretlerin uygun yerlere konulması veya takılması,..."

(K18): "... Bu yüzden gerekli önlemler yaşanmadan önüne geçiliyor. Örneğin sıklıkla tatbikatlar yapılarak öğrenciler uygulamalı eğitime katılmış olunuyor. Düşme ihtimali olan eşyalar sabitleniyor. Kaygan olan zeminle öğrenciler bilgilendiriliyor. Teneffüste nöbetçi öğretmenler titizlikle görevlerini yapıyorlar."

(K8): "Okulumuzda her sene başında meslek lisesi öğrencilerine iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmektedir. Yangın tüpleri düzenli olarak kontrol edilip merdivenler kuru tutuluyor ve kaymayan bant yapıştırılıyor. Sınıflardaki gereksiz eşyalar kaldırılıyor, dolaplar sabitleniyor. Bozuk olan prizler tamir ediliyor, arızalı makineler kullanılmıyor. Böylelikle olası kazaların önüne geçilmiş oluyor."

(K10): "Çalıştığım okullarda iş güvenliği hususunda zorunlu olan seminer çalışmalarını yapıyor."

(K12): "Sene başlarında yapılan seminer dönemlerinde eğitimler verilmekte. Bu eğitimlerin daha geniş bir zaman diliminde ve daha kapsamlı olarak aktarılması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle iş sağlığı hususunda tüm personel desteklenmeli ve özenle çalışma ortamının saplanması gerektiğini düşünüyorum."

(K1): "... İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ekipman ve malzemeler temin edilmeye çalışılıyor. Bu konuda okulun imkanları ve Okul aile birliğinin imkanları seferber ediliyor..."

(K5): "... Ayrıca İş sağlığı uzmanı tarafından her yıl denetimler yapılarak güçlü ve zayıf yönler belirleniyor..."

(K15): "...MEB'in verdiği kurslara katılımın yöneticiler tarafından takibi yapılmaktadır."

Okulda yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirme konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): "... Bu ve bunun gibi birçok önlem alınıyor okulumuzda."

(K2): "... Verilen bilgiler gereken önlemleri almamız ve nerelerde destek almamız gerektiğini hususunda yol gösteriyor. ... "

(K4): "...Yapılan çalışmaları olumlu yönde buluyorum."

(K5): "Okulun bu politikasını doğru ve yeterli buluyorum."

(K7): "Politikalar konusunda da; gayet yeterli olduğunu düşünüyorum."

(K11): "...Yapılan çalışmalar etkili oluyor"

(K10): "... Bu sebeple de çok verimli geçirilmedi."

(K14): "Okulumuzda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılan çalışmaların eksik olduğunu düşünüyorum"

İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin nasıl tespit edildiği ve alınan önlemlere ilişkin değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan 'İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin nasıl tespit edildiği ve alınan önlemlere' ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin nasıl tespit edildiği ve alınan önlemlere dair bulgular

Temalar	Kodlar	f
İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin tespiti	Gözlem ve deneyim	9
	Risk değerlendirme	4
	Acil durum uyarı sistemleri	2
	Denetim ve takip	1
Potansiyel riskler ve tehlikelere karşı alınan önlemler	İş birliği	5
	Acil durum planlaması	3
	Tedbir	3
	İSG kuralları	2
	Sürekli iyileştirme	1

Tablo 4 incelendiğinde; İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin nasıl tespit edildiği ve alınan önlemlere dair katılımcı görüşlerinin, iş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin tespiti ve potansiyel riskler ve tehlikelere karşı alınan önlemler olmak üzere iki ana tema altında toplandığı görülmektedir.

İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin tespiti konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K10): "Ben öğretmen olduğum için çoğunlukla kazalar çoğunlukla insan kaynaklı olur. Kendi tecrübeme ve çalışma arkadaşlarımla yaşadığı dayanarak oluşabilecek riskleri öngörmeye çalışırım. Sonrasında da kazaya sebebiyet verebilecek durumlardan kaçınırım."

(K12): "Yaptığımız gözlemler neticesinde potansiyel risk ve tehlikeleri fark edebilmekteyiz..."

(K13): "Biz yaptığımız gözlem ve deneyimlerimizi yetkili müdür yardımcımızla paylaşmaktayız..."

(K19): "Genel olarak yaşanan olaylar ve gözlemler riskler için bir çıkış noktasıdır."

(K7): "İş sağlığı ve güvenliğinde önemli olan risk değerlendirme tablolarını, envanter listelerini öğretmen arkadaşlarımızla iş paylaşımı yaparak düzenli olarak kontrolünü ve takibini yapıyoruz..."

(K9): "Sınıf ortamında öğrenci ve öğretmenin her türlü tehlikeden korunmak için öğrencilerimle risk analizleri yapıyoruz..."

(K8): "Hem iş sırasında gözlem yaparak hem de öğretmenlerden oluşturulan İSG ekiplerinin denetimleri sayesinde riskler ve tehlikeler tespit edilmektedir."

Potansiyel riskler ve tehlikelere karşı alınan önlemler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K11): “...Nöbet alanımda olabilecek tehlikeler açısından takipte bulunurum gördüğüm risk ve oluşabilecek kazalara karşı okul idaresi ile ilgili mutlaka paylaşımda bulunuyorum.”

(K15): “...Böylece eksikleri ve risk faktörlerini çıkararak tamamlamaya çalışıyoruz. İş sağlığı bir ekip işi, hem öğretmenler hem de öğrencileri sürece katmaya çalışıyoruz.”

(K19): “... İş birliği içinde tüm çalışanlar sürece aktif olarak katılır ve iş sağlığından sorumlu yetkiliye bildirilir.”

(K17): “Aynı zamanda yangın ve deprem tatbikatı da yapılarak yapılan eksikler tamamlanmakta ve çocuklar acil durumlara hazır hale getirilmektedir. Genel olarak okulumuzda potansiyel risk faktörleri göz önünde bulunmaktadır...”

(K10): “Kazaya neden olabileceğini düşündüğüm konularda uyarıcı tabela ve afişler asarım. Uyarıları dikkate alanlara teşvik ödülleri veririm.”

(K18): “İş güvenliği kural ve yönetmeliklerine göre işyerindeki risk ve tehlikeler belirlenir, gerekli önlemler alınır, çocuklar için tehlike oluşturabilecek madde ve alanlar gözlemlenerek araştırmalar yapılır.”

İş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin daha fazla farkındalık kazanması için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetlerine ilişkin değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ‘iş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin daha fazla farkındalık kazanması için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetlerine’ ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. İş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin nasıl tespit edildiği ve alınan önlemlere dair bulgular

Temalar	Kodlar	f
Öğretmenlere farkındalık kazandırmak için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetleri	Temel İSG eğitimi	10
	Uygulamalı eğitim	7
	İlk yardım eğitimi	4
	Seminer	4
	Broşür	3
	Denetim	2
	Yangınlara yönelik etkinlik	1

Tablo 5 incelendiğinde; iş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin daha fazla farkındalık kazanması için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetlerine dair katılımcı görüşlerinin, öğretmenlere farkındalık kazandırmak için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetleri teması altında toplanmıştır. Bu tema altında; en fazla görüş bildirilen konunun Temel İSG eğitimi olduğu, en az ise yangınlara göre etkinlik olduğu görülmektedir.

Öğretmenlere farkındalık kazandırmak için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetleri konusunda görüş ifade eden katılımcıların bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “İş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin daha fazla farkındalık kazanması için okul yönetimlerinin bilgi sahibi olması gereken tüm konuların öğretmenler tarafından da Bilinmesi ve bu yönde eğitimler verilmesi bence önemli.”

Bu sayede tüm okul ve personeli olarak ortak hareket etmiş olunur ve bu konuda topyekûn bilinçlenme durumu hakim olur. Öğretmenlerin olası riskleri önceden fark edebilmesi için özellikle risk değerlendirme ve roma kala Konusunda eğitimlerden geçmeleri önemli.

(K2): "Her yıl düzenli olarak iş uzmanından bilgi alınabilir.

(K3): "Hizme tiçi eğitimler verilebilir.

(K8): "Her sene öğrencilere verilen eğitimin güncellenerek öğretmenlere de verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

(K13): "MEB'in bu konuda her okula ulaşması ve net bir programla uygulama yaptırması hepimiz açısından önem teşkil etmektedir. Kurumların inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli bir konu olduğunu düşünüyorum.

(K5): "Mevcut çalışmalar yeterli düzeyde ancak uygulamalı eğitimlerle, simülasyonlarla öğretmenlerin yeterlilikleri artırılabilir. Mevcut eğitimlerin teorik eğitimlerle desteklenmelidir."

(K6): "...Nitelikten kastım kağıt üzeri ve anlatıma dayalı eğitimler değil de daha uygulamaya yönelik olmalıdır."

(K8): "...Ayrıca öğretmenlere verilen eğitimlerin sadece teorik olarak kalmamasını, pratik olarak uygulamalı eğitim olarak da devam etmesi gerektiği kanaatindeyim."

(K9): "...Ayrıca öğretmenlere sık sık uygulamalı eğitim verilmelidir."

(K3): "İlk yardım konusunda bilgilendirme faaliyetleri düzenlenebilir."

(K12): "Her öğretmenin mutlaka kabul edilir kurumlar tarafından edildiği ilk yardım uygulayabilir belgesine sahip olması gerektiğini, bunun için bakanlık çapında bir çalıştay gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum."

(K14): ...*Seminerler ve Atölyeler..."

(K11): "Okula özgü broşür hazırlanabilir. Seminer sürecinde öğretmenlerden bir ekip oluşturularak yerinde inceleme çalışması yapılabilir"

(K14): "...Kaynak Materyalleri: Öğretmenlere iş sağlığı ve güvenliği konularında kullanabilecekleri broşürler, el kitapları, çevrimiçi kaynaklar, video içerikleri gibi kaynak materyaller sunulabilir."

(K7): "İSG'nin kurumlarda daha sık kontrolü sağlaması, kurumların olası bir durumda daha bilinçli olaya müdahale etmesini sağlayabilir."

Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşama veya bir riskle karşılaşma durumunda nasıl bir destek veya yardım almayı beklediklerine ilişkin değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan 'Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşama veya bir riskle karşılaşma durumunda nasıl bir destek veya yardım almayı beklediklerine' ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. İş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşama veya bir riskle karşılaşma durumunda beklenen destek ve yardıma dair bulgular

Temalar	Kodlar	f
İSG ile ilgili sorun ve risk durumunda beklenen destek ve yardım	İrtibat	14
	Çözüm	6
	Destek ve rehberlik	2
	Tedbir	2
	Hak ve sorumluk	2

Tablo 5 incelendiğinde; iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşama veya bir riskle karşılaşma durumunda beklenen destek ve yardıma dair katılımcı görüşlerinin, İSG ile ilgili sorun ve risk durumunda beklenen destek ve yardım teması altında toplanmıştır.

İSG ile ilgili sorun ve risk durumunda beklenen destek ve yardım konusunda görüş ifade eden katılımcıların bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “İş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşadığımda. Veya bir riskle karşılaştığımda ilk önce okul yönetimiyle irtibata geçerim ve ilgili müdür yardımcısından sonrasında da okul müdüründen yardım beklerim. Bu konuda tatmin olamazsam il Milli Eğitim müdürlüğündeki iş güvenliği uzmanlığı birimi ile irtibata geçerim.”

(K2): “Konu hakkında uzman yardımı alabileceğimiz kişilerle iletişim kurulması sağlanabilir.”

(K3): “Sorunun giderilebilmesi için okul idaresinden, okul aile birliğinden yardım almayı beklerim.”

(K10): “Öncelikli olarak yaşanan olayın psikolojik etkilerini en aza indirecek bir destek almak isterim.”

(K14): “İlçe Milli Eğitimlerde oluşturulan İşyeri İş Sağlığı ve Güvenliği Birimine başvurulabilir. Sorunumuzu bildirerek onlardan yardım alabiliriz. İş sağlığı ve güvenliği konularında uzmanlaşmış profesyonellerden yardım alabiliriz.”

(K15): “İlk olarak okul idaresine bilgilendirme yaparım. Onları aşan bir durumda ilçe milli eğitimden destek alabilirim. Milli eğitim bünyesine iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarından yardım alabilirim.”

(K8): “Tehlike veya riskin çeşidine göre sorunu kendim çözmeye çalışıyorum veya...”

(K9): “Sorunlar farklı türde olduğundan ilk olarak bilgim dahilinde kendim halletmeye çalışıyorum...”

(K18): “Acil durumlarda gerekli müdahaleyi öncelikle kendim yapmaya çalışıyorum...”

(K5): “Öncelikle yasal sorumluluk ve haklarımla ilgili destekler almak istiyorum...”

(K13): “Böyle bir durumla karşılaştığımda kurumumdan maddi ve manevi olarak destek görmek isterim...”

(K13): “Bu konu ile ilgili yönetmeliklerin, kanunların herkes tarafından bilinmesi ve uygulanması açısından da cezai yaptırım uygulanması gerektiğini düşünüyorum...”

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına göre, iş sağlığı ve güvenliği konusunda katılımcıların bilgi düzeyi ve bilgi ihtiyaçları iki ana tema altında incelenmiştir. Katılımcılar, kendi iş sağlığı ve güvenliği bilgi

düzeylerini "yeteri kadar bilinçli/bilgiliyim," "yeteri kadar bilgili değilim," ve "kısmen bilinçliyim" şeklinde değerlendirmiştir. Ayrıca, iş sağlığı ve güvenliği konularında bilgiye ihtiyaç duyulan konular arasında "ilk yardım," "acil ve afet yönetimi," "İSG mevzuat ve güncellemeler," "iş kazalarında davranış ve müdahale," ve "küçük çocuklar ve iş güvenliği" olarak başlıklar belirlenmiştir. Bu sonuçlar Dursun (2011) tarafından yapılan araştırmada elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Dursun (2011) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların bilgi düzeyine bakıldığında yeteri kadar bilgili oldukları, bazılarının yeterli kadar bilgili olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, Dönmez (2001) tarafından yapılan çalışmada ise iş sağlığı ve güvenliği konusunda ihtiyaç duyulan çalışmaların ilk yardım konularında öne çıktığı görülmektedir. Cansaran'ın (2020) tarafından yapılan çalışmada iş güvenliği konusunda bazı katılımcıların yeteri kadar bilgi olmadıkları görülmüştür. Eraslan ve Cansaran'ın (2020) araştırması ise iş sağlığı ve güvenliği konusunda katılımcıların yeteri kadar bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Bu farklılıkların temel nedeni, her bir çalışmanın farklı amaçları, yöntemleri ve katılımcı profilleri üzerine odaklanmış olmasıdır. İş sağlığı ve güvenliği konularının karmaşıklığı ve çok yönlülüğü, farklı sonuçlara yol açabilecek bu tür farklılıklara neden olabilir. Bu nedenle, benzerlikler ve farklılıkların daha iyi anlaşılması için gelecekteki araştırmaların bu konuyu daha derinlemesine incelemesi gerekebilir.

Okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirmeye ilişkin katılımcı görüşlerinin, okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlar ve okulda yapılan çalışmalara ve politikalara ilişkin değerlendirme temaları altında toplandığı görülmüştür. İlk tema, okulda iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılanlarını içermekte olup; güvenli ortam tasarımı ve düzenlemeler, personel eğitimi ve farkındalık, İSG ekipman temini, İSG denetim ve geri bildirim ve acil eylem planı gibi unsurları içermektedir. İkinci tema ise okulda yapılan çalışmalara ve politikalara yönelik değerlendirmeleri içermektedir. Katılımcılar bu tema altında çalışmalarını etkili bulduklarını, doğru ve yeterli bulduklarını, önlemlerin alındığını, yol gösterici olduklarını, olumlu bulduklarını, çok iyi bulduklarını, verimli bulmadıklarını ve eksik bulduklarını ifade etmişlerdir. Literatürde yer alan araştırmalara bakıldığında Min, vd., (2019) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik olmadığı görülmektedir. Min, vd., (2019) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin İSG politikalarına ilişkin olarak eğitim örgütlerinin yeteri kadar desteklemediği ve bunun büyük bir problem oluşturduğu vurgulanmaktadır. Diğer taraftan Göl'ün (2021) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları ise İSG denetimleri, geri bildirim ve acil eylem planı gibi unsurların önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kilitçi'nin (2018) yaptığı araştırmada güvenli ortam tasarımı ve düzenlemeler yapıldığında büyük ölçüde güvenlik sağlanabileceği ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, benzer temaları içermelerine rağmen, bu iki çalışma arasındaki farklılıkların nedenleri, araştırma tarihleri, çalışmanın kapsamı ve katılımcıların demografik özellikleri gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir.

Araştırma sonuçlarına göre, iş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin tespiti ve bu risklere karşı alınan önlemler iki temada incelenmiştir. İlk tema, iş yerindeki potansiyel risklerin tespit yöntemlerini içermektedir. Katılımcılar gözlem ve deneyimlerden yararlanmanın, risk değerlendirme ve analiz yönteminin, acil durum formları ve uyarı sistemlerinin, denetim ve takibin potansiyel risklerin tespitinde kullanıldığını ifade etmişlerdir. İkinci tema ise potansiyel risklere karşı alınan önlemleri içermektedir. Katılımcılar iş birliği ve paydaş katılımının, acil durum planlaması ve tatbikatlarının, önleyici ve koruyucu tedbirlerin, İSG (İş Sağlığı ve Güvenliği) kurullarının etkin kullanımının ve sürekli iyileştirmenin potansiyel risklere karşı alınan önlemler arasında yer aldığını belirtmişlerdir. Kök Sevdalı (2019) tarafından yapılan

araştırmada gözlem ve deneyimlerden yararlanmanın, risk, değerlendirme ve analiz yönteminin iş yerindeki potansiyel riskler ve tehlikelerin tespiti için önemli olduğu ortaya konulmuştur. Memduhoğlu ve Taşdan'ın (2007) ise bu bulgulardan farklı olarak, kurallara riayet edilmediği ve bu konuda İSG ilkeleri benimsenmediği sürece etkili bir İSG yönetiminden uzaklaşılacağı sonucuna varılmıştır. Her iki çalışma farklı zaman dilimlerinde ve muhtemelen farklı iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu durum farklı sonuçlara yol açabilir, çünkü İSG uygulamaları ve farklı iş yerlerindeki riskler değişebilir.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda öğretmenlerin daha fazla farkındalık kazanması için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetlerine dair katılımcı görüşleri öğretmenlere farkındalık kazandırmak için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetleri teması altında toplanmıştır. Öğretmenlere farkındalık kazandırmak için yapılması düşünülen eğitim veya bilgilendirme faaliyetleri temel İSG eğitimi, uygulamalı eğitim, ilk yardım eğitimi, seminer, çalıştay vb. etkinlikler, broşür ve eğitim materyalleri kullanımı, denetim yapılmalı ve yangınlara yönelik etkinlik olarak ifade edilmiştir. Baluyos, Rivera & Baluyos, (2019) tarafından yapılan araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre Baluyos, Rivera & Baluyos, (2019) tarafından yapılan araştırmada eğitimlerin ve bilgilendirme faaliyetlerinin iş sağlığı ve güvenliği farkındalığının artırılmasında önemli bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Güven, (2006) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında ise bu çalışmadan farklı bir sonuca ulaşılmıştır. Güven, (2006) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre denetimler, iş yerindeki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının düzenli olarak gözden geçirilmesini sağlamaktadır.

İş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşama veya bir riskle karşılaşma durumunda beklenen destek ve yardıma dair katılımcı görüşleri, İSG ile ilgili sorun ve risk durumunda beklenen destek ve yardım teması altında toplanmıştır. İSG ile ilgili sorun ve risk durumunda beklenen destek ve yardım ise iletişim ve ilgili kurumlarla irtibat, kendim çözmeye çalışırım, destek ve rehberlik, önleyici tedbirler ve hak ve sorumluluklar olarak sıralanmıştır. Alli, (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, iş sağlığı ve güvenliği konusunda katılımcıların bir sorun veya riskle karşılaştıklarında bekledikleri destek ve yardım ihtiyaçları çeşitli boyutlarda değerlendirilmiştir. Katılımcılar, iş sağlığı ve güvenliği sorunları veya risklerle karşılaştıklarında farklı destek ve yardım seçeneklerini öncelikli olarak değerlendirmişlerdir. Özellikle iletişim ve ilgili kurumlarla irtibat kurma, katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği konularında karşılaştıkları sorunları doğrudan yetkililere ileterek çözüm arama çabalarını yansıtmaktadır. Bu, katılımcıların konunun ciddiyetini anladığını ve sorunlara hızlı çözümler üretebilmek için etkin iletişim kanallarını kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Kendini sorunun çözümüne adanmaya çalışma yaklaşımı, katılımcıların bireysel olarak sorunların üstesinden gelmeye yönelik bir çaba içinde olduklarını yansıtmaktadır. Bu durum, iş sağlığı ve güvenliği konularında kişisel sorumluluk bilincine sahip olduklarını ve kendi çözüm stratejilerini kullanmaya çalıştıklarını göstermektedir. Destek ve rehberlik talebi, katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği konularında profesyonel yardım ve yönlendirmeye ihtiyaç duyduklarını yansıtmaktadır. Bu, katılımcıların daha fazla bilgi, danışmanlık ve tecrübeli kişilerden yardım alma ihtiyacını ifade eder. Önleyici tedbirlerin alınması ve hak ve sorumlulukların farkında olunması da katılımcıların risk veya sorun yaşama durumunda önceden tedbirler almayı tercih ettiklerini ve kendi hak ve sorumluluklarını bilmek istediklerini gösterir.

Öneriler

İş sağlığı ve güvenliği konusunda elde edilen sonuçlara dayalı olarak, aşağıda kısa öneriler sunulabilir:

1. Okullarda öğretmenlere yönelik düzenli İSG eğitimleri düzenlenmelidir. Temel İSG eğitimi, uygulamalı eğitimler ve ilk yardım eğitimleri gibi çeşitli etkinlikler düzenlenerek öğretmenlerin bilgi düzeyleri artırılmalıdır. Aynı zamanda seminerler, çalıştaylar ve bilgilendirici materyaller kullanılarak farkındalık sürekli canlı tutulmalıdır.
2. Okulda yapılan İSG çalışmaları ve politikaları daha görünür hale getirilmelidir. Öğretmenlerin bu çalışmaları etkili, doğru ve yeterli bulmaları için yönetim ve İSG ekipleri düzenli geri bildirimler almalı ve önerilere açık olmalıdır. Bu şekilde, çalışmaların etkinliği artırılmalı ve sürekli iyileştirme süreci teşvik edilmelidir.
3. İş yerindeki potansiyel risklerin tespit edilmesi için gözlem ve deneyimlerin yanı sıra risk değerlendirme ve analiz süreçleri daha sık ve sistematik bir şekilde yapılmalı. Acil durum formları ve uyarı sistemleri güncel tutulmalıdır. Aynı zamanda denetim ve takip süreçleri sıkı bir şekilde uygulanmalı ve potansiyel risklerle ilgili alınan önlemler kaydedilmelidir.
4. Öğretmenler, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili herhangi bir sorun veya risk durumunda destek ve rehberlik alabilecekleri iletişim kanallarının farkında olmalıdır. Aynı zamanda, kendi başlarına çözemeyecekleri sorunlar için yönetim veya İSG birimleriyle irtibat kurmaktan çekinmemeliler. Öğretmenlere hak ve sorumlulukları hakkında düzenli bilgilendirme yapılmalıdır.
5. Küçük çocukların iş güvenliği bilincini artırmak için eğlenceli ve etkileşimli eğitim materyalleri geliştirilmelidir. Çocuklara yönelik özel etkinlikler ve oyunlarla, günlük hayatta güvenli davranışların önemi vurgulanmalıdır.
6. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı sürekli olarak güncellenmektedir. Bu nedenle, öğretmenler ve yönetimler düzenli olarak İSG mevzuatındaki değişiklikleri takip etmeli ve çalışmalara hızla entegre etmelidir. Bu süreçte, İSG ekiplerinin etkin kullanımı ve iş birliği önemlidir.

Referans

- Alli, B. O. (2008). *Fundamental principles of occupational health and safety*, International Labour Office: Geneva.
- Altuntaş, H. (2019), *İş sağlığı ve güvenliği kültürünün boyutları: İstanbul Üniversitesi örneği*. (Yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arıcı, K. (1999). *İşçi sağlığı ve güvenliği dersleri*. Tes-İş Yayınevi
- Baluyos, G. R., Rivera, H. L., & Baluyos, E. L. (2019). Teachers' job satisfaction and work performance. *Open Journal of Social Sciences*, 7(8), 206-221.
- Cepni, S. (2010). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. Akademi Kitabevi
- Çasgem (2017). *Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği algısı araştırma raporu*. Çasgem.
- Çekinmez, A. (2018). *Öğretmenlerin okul iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirbilek, T., (2005). *İş güvenliği kültürü*. Legal Yayınları
- Dönmez, B. (2001). Okul güvenliği sorunu ve okul yöneticisinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim Dergisi*, 7(25), 63-74.

- Dursun, S. (2011). *Güvenlik kültürünün güvenlik performansı üzerine etkisine yönelik bir uygulama* (Doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Eraslan E. ve Cansaran C. (2020). İş sağlığı ve güvenliği algısının eğitim bazında değerlendirilmesi. *Journal of Turkish Operations Management, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Dergisi* (4)1, 50-121.
- Eraslan, E. ve Cansaran, C. (2020). İş sağlığı ve güvenliği algısının değerlendirilmesi. *Journal of Turkish Operations Management*, 4(1), 357-368.
- Göl, H. (2021). *Ortaokullarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yöneticilerin yaklaşımları, çalışma yöntemleri ve pandemi sürecinde uygulamaların incelenmesi*, İzmir örneği (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güven, R. (2006). Güvenlik kültürü oluşumunda eğitimin önemi. *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, ÇSGB İSG Genel Müdürlüğü Yayını Eğitim Özel Sayısı* 30(6), 3-11.
- Karadurmuş, S. (2006). İş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegrasyonu iyi uygulama örnekleri. *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, ÇSGB İSG Genel Müdürlüğü Eğitim Özel Sayısı*, 30(6), 62-69.
- Kilitçi, Z. (2018). *Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına ilişkin yönetici görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Uşak.
- Kök Sevdalı, N. (2019). *Okul yöneticilerinin iş sağlığı ve güvenliği çalışmaları ve karşılaştıkları sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Memduhoğlu, H. B. ve Taşdan, M. (2007). Okul ve öğrenci güvenliği: Kavramsal bir çözümleme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(34), 69-83.
- Mert, B. (2012). *İş kazası ve meslek hastalıklarının işverene sorumlulukları inşaat sektöründe bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Min, J., Kim, Y., Lee, S., Jang, T. W., Kim, I., & Song, J. (2019). The fourth industrial revolution and its impact on occupational health and safety, worker's compensation and labor conditions. *Safety and health at work*, 10(4), 400-408.
- Özkılıç, Ö. (2008). Kazalar güvenlik kültürünün eksikliğinin ürünüdür. *Türkiye İş Güvenliği İş Adamları Derneği Dergisi*, 5(6), 34-36.
- Santonen, M. (2003). Prioritising occupational safety - the national occupational accident prevention programme (2001 – 2005) *In Finland*”, *Safety Science Monitor*, 7(1), 1-15.
- Şensöğüt, C. (2018). İş güvenliği kültürü ve üniversiteler. *MCBÜ Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi*, 25(1), 9-15.
- Şerifoğlu K. U. ve Sungur, E. (2007). İşletmelerde sağlık ve güvenlik kültürünün oluşturulması; tepe yönetimin rolü ve kurum içi iletişim olanaklarının kullanımı. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 58, 41-50.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. Baskı, Seckin Yayıncılık.

- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, F. (2007), çağdaş bir çalışma yaşamının anahtarı: iş sağlığı ve güvenliği eğitimi, ülkemiz ve avrupa örneği. *İş Güvenliği Dergisi*, 3(9), 26-30
- Yılmaz, F. (2009). İş sağlığı ve güvenliği'nde okul eğitiminin önemi: modern örnekler ışığında iş sağlığı ve güvenliği lisans eğitiminin ülkemizde uygulanabilirliği. *Kamu-İş*, 11(1), 107-138.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research. Design and methods* (5th Edition). Thousand Oaks, California: Sage Pub.